

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАР – ХАЛҚ МАНФААТИНИНГ АСОСИЙ МЕЗОНИ

Дилфузахон Мамажонова
Фарғона давлат университети
Хуқуқ таълими кафедраси ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Ўзбекистонда олиб борилаётган кенг кўламли конституциявий ислохотларнинг асл мақсади, бугунги кунда мамлакатимизда инсон манфаатларини ҳурмат қилинишини юқори даражага кўтариши масласи ёритилади.

Калит сўзлар: Конституция, Янги Ўзбекистон, ренессанс, ислохот, қонунчилик ташаббуси.

АННОТАЦИЯ

В этой статье будет рассказано об истинной цели масштабных конституционных реформ, проводимых в Узбекистане – повысить уровень уважения интересов человека в нашей стране сегодня.

Ключевые слова: Конституция, новый Узбекистан, Возрождение, реформа, законодательная инициатива.

ABSTRACT

This article will tell about the true purpose of the large-scale constitutional reforms carried out in the Uzbekistan - to increase the level of respect for human interests in our country today.

Keywords: Constitution, new Uzbekistan, Revival, reform, legislative initiative..

КИРИШ

Конституция ҳар бир давлатда муҳим аҳамият касб этувчи асосий ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. Мутахассис олимларнинг фикрича давлатнинг конституцияси шу давлатнинг юзи ҳисобланади, чунки қайси давлатнинг конституцияси бўлмасин унга қараб ўша давлатнинг ижтимоий муҳитини англаш мумкин бўлади.

Конституция – асосий қонун бўлгани билан, унга ҳам инсоният ҳаётидаги ривожланишлар, ахборот-технологиянинг кундан-кунга ўсиб бораётганлиги, халқаро майдондаги глобал ўзгаришлар ўз таъсирини албатта кўрсатади. Демокчи бўлганимиз шуки, ҳамма давлатнинг конституцияси ҳам замон талабларидан келиб чиқиб ўзига хос ўзгаришларга эҳтиёж сезади. Зеро, Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, “Қонун устуворлигини таъминлашда ҳуқуқий

маданиятни юксалтириш, фуқароларни қонунга ҳурмат руҳида тарбиялаш муҳим аҳамият касб этади”[1.]. Юксак ҳуқуқий маданият демократик жамият пойдевори ҳамда ҳуқуқий тизим етуклигининг ифодасидир.

У ҳам замонавий ижтимоий-иқтисодий муносабатларга ҳамоҳанг тарзда такомиллаштирилиб борилмоғи зарур. Агар дунё конституциявий амалиётига эътибор қаратадиган бўлсак, сўнги 30 йилликда 90 га яқин давлатда демократик конституциявий ислохотлар амалга оширилиб, уларнинг 53 тасида янги конституциялар қабул қилинганлигини кўрамиз.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Бундан хулоса қилиб айтиш мумкинки, муайян вақт ўтгандан сўнг давлатнинг Асосий қонунига ҳам тегишли ўзгартириш ва қўшимчаларни киритиш ҳаётий заруриятга айланиб боради. Мазкур жараён, айниқса, мамлакатимизда 2017 – 2022 йилларда ва “Инсон қадрини юксалтириш” мақсадида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар шароитида муҳим аҳамият касб этади. 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ҳам халқаро талабларга жавоб берадиган даражада бўлишига қарамасдан ўзгаришларга бўлган эҳтиёжни четлаб ўта олмайди.

Шу сабабли 2022 йил 15 июлда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қонунчилик палатасининг “Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонуни лойиҳасининг умумхалқ муҳокамаси ҳақида”ги 2304-IV-сонли қарори қабул қилинди.

Қонун устуворлиги, оддий қилиб айтганда, қонунларга риоя этиш демак. Ушбу тамойил ҳар қандай ривожланган давлатнинг пойдеворини ташкил этади. Бобокалонимиз буюк Соҳибқирон Амир Темур “Салтанатим мартабасини тўра ва тузуклар асосида шундай сақладим-ки, унинг ишларига аралашишга ҳеч бир кимсанинг қурби етмасди”, деб ўз давлатини қатъий қоидалар, қонунлар орқали бошқарилганлигини кўрсатиб беради[2.88.].

Юртимизда конституциявий ислохотларнинг бошланишини қуйидаги асосий омиллар ва сабаблар тақозо этди:

биринчи сабаб, илгари амалда бўлиб келган “давлат – жамият – инсон” тамойилини “инсон – жамият – давлат” тамойилига ўзгартириш зарурияти мазкур ислохотларнинг бошланишига бирламчи асос бўлди, десак муболаға бўлмайди;

иккинчи сабаб, мамлакатимиз тараққиётининг сўнгги йилларида амалга оширилган ислохотлар натижасида юзага келган янги ижтимоий муносабатларнинг конституциявий-ҳуқуқий мақомини мустаҳкамлаш. 2017-2022 йилларда давлатимиз раҳбари бошчилигида барча соҳаларни рақамлаштириш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Тан олиб айтиш керакки, бугунги кунимизни рақамли технологияларсиз тасаввур этиб бўлмайди. Хусусан, бугунги тараққиётимизнинг асосини рақамли иқтисодиёт, рақамли туризм, рақамли суд, рақамли давлат хизматлари каби тушунчалар ташкил этаётганлиги айтиш ҳақиқат;

учинчи сабаб, сўнгги йилларда хусусий мулк дахлсизлигини таъминлаш борасида жорий этилган янги механизмларни Бош қомусимизда мустаҳкамлаш зарурияти. Маълумки, мулкдор бўлиш ҳар бир инсоннинг ажралмас ҳуқуқларидан биридир. Шу сабабли, мулкдорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, бу борада кафолатли тизим жорий этиш ва ҳар қандай шароитда ҳам мулк дахлсизлигини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади;

тўртинчи сабаб, экология ва атроф табиий муҳитнинг софлигини сақлаш, уни келажак авлодга безавол етказиш борасидаги улуғвор мақсадларни Конституцияда белгилашни ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда;

бешинчи сабаб, ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш борасидаги давлат томонидан яратилиб берилган кафолатлар тизимини бугунги кун талабларидан келиб чиққан ҳолда такомиллаштириш ҳам Бош қомусимизга тегишли ўзгартириш ва қўшимчаларни киритиш заруратини юзага келтирди.

Хусусан, Янги Ўзбекистонда сўнгги йилларда халқаро стандартларга тўла жавоб берувчи таълим тизими жорий этилганлиги, жамиятнинг ёшлар қатламини ҳар жиҳатдан баркамол авлод сифатида вояга етиши учун амалга оширилаётган бугунги кенг кўламли ислохотларнинг конституциявий-ҳуқуқий мақомини белгилаш ғоят муҳим аҳамият касб этади.

Юқоридагилардан ташқари, Бош қомусимизга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш учун давлат ва жамият бошқарувида маҳалла институти ва халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларининг мақомини янада мустаҳкамлаш, уларнинг ваколатларини кенгайтириш борасида амалга оширилаётган ислохотлар ҳам сабаб бўлганлигини алоҳида таъкидлаш ўринли.

Маълумки, ўтган йиллар давомида Ўзбекистон Республикаси Конституциясига 16 маротаба турли ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Бироқ Конституцияга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш бўйича бошланган

янги конституциявий ислохотлар олдингиларидан қуйидаги жиҳатлари билан фарқ қилади:

биринчидан, аввало, ҳозирги конституциявий ислохотларнинг мазмун-моҳияти кенг қамровли бўлиб, Конституциянинг барча бўлимлари, боблари ва моддаларини кенг муҳокама қилиш асносида амалга оширилмоқда. Буни жорий йилнинг 26 май кунидан эътиборан фуқаролардан таклифлар олиш жараёнининг бошланиши мисолида ҳам кўришимиз мумкин;

иккинчидан, Конституцияга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш бўйича амалга оширилаётган ҳозирги ислохотлар “жамият ислохотлар ташаббускори” деган эзгу ғояга асосланган ҳолда олиб борилмоқда;

учинчидан, ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш жараёни замонавий ахборот-коммуникация технологияларининг имкониятларидан самарали фойдаланган ҳолда амалга оширилмоқда. Мазкур ҳолат ҳам Бош қомусимизда белгиланган “Халқ давлат ҳокимиятининг бирдан бир манбаидир” деган олтин қонуннинг ҳаётийлигини исботламоқда.

Шу ўринда, халқнинг устувор мақсадларидан келиб чиққан ҳолда, давлат ва жамият бошқарувининг барча соҳаларида адолатни қарор топтириш, коррупция иллатига қарши мурасасиз кураш олиб бориш, адолат ва одил судловни амалга ошириш, ёшларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш мақсадида Бош қомусимизда қуйидаги муҳим масалалар ўз ифодасини топиши керак, деб ҳисоблаймиз:

биринчи таклиф: Конституциянинг 7-моддаси иккинчи қисмидаги “манфаатларини кўзлаб” деган сўзлардан кейин “ижтимоий адолат тамойилларига таяниб” деган сўзларни киритиш. Мазкур таклифнинг моҳиятида Янги Ўзбекистонда давлат ҳокимиятини амалга ошириш ижтимоий адолат тамойилларига асосланган ҳолда амалга оширилиши назарда тутилаётганлиги билан аҳамиятлидир;

иккинчи таклиф: Конституциянинг VII бобида “Фуқароларнинг суд ҳимоясида бўлиш ҳуқуқига эга” эканлигига доир нормани белгилаш таклиф этилади. Ўзбекистон Республикасининг “Судлар тўғрисида”ги қонуни 14-моддасида “Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар давлат органлари ҳамда бошқа органларнинг ҳар қандай ғайриқонуний қарорлари, уларнинг мансабдор шахсларининг хатти-ҳаракатларидан (ҳаракатсизлигидан), шунингдек ҳаёти ва соғлиғи, шаъни ҳамда кадр-қиммати, шахсий эркинлиги ва мол-мулки, бошқа ҳуқуқ ва эркинликларига тажовузлардан суд ҳимоясида бўлиш ҳуқуқига эга. Юридик

шахслар ҳам суд ҳимоясида бўлиш ҳуқуқига эга” эканлиги белгиланган. Мазкур нормани Бош қомусимизда умумий характердаги норма сифатида белгилаш мақсадга мувофиқ бўлади, деб ҳисоблаймиз;

учинчи таклиф: партия тизимидаги фаол ёшларнинг ташаббусларига асосан Конституцияда “Ёшлар” деб номланган янги бобни киритиш ва унда ёшлар Ўзбекистоннинг энг катта ва бебаҳо бойлиги эканлиги, ёшларга оид давлат сиёсатининг устувор йўналишлари, ёшлар учун давлат томонидан яратиб берилаётган кафолатлар тизимини белгилаш таклиф этилади. Аҳолисининг қарийб 57 фоизини ёшлар ташкил этадиган Янги Ўзбекистоннинг Асосий қонунида ёшларга аталган муҳим масалаларнинг белгиланиши долзарб аҳамият касб этади;

тўртинчи таклиф: Конституциянинг 41-моддасида белгиланган таълимга оид нормани батафсил тарзда ифодалаш мақсадида Конституцияда “Таълим” деб номланган янги бобни киритиш, мазкур бобда мактабгача таълим, умумий ўрта ва ўрта махсус таълим (профессионал таълим) ҳамда олий таълимга доир нормаларни алоҳида тарзда ифодалаш таклиф этилади;

бешинчи таклиф: Конституциянинг олтинчи бўлими номини “Конституцияга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш” деб қайта номлаш таклиф этилади. Миллий конституциявий амалиётимиз тарихига назар ташлайдиган бўлсак, Конституцияга ўзгартириш киритилиши билан бир қаторда, унга бир неча маротаба турли қўшимчалар ҳам киритилганлигини кўриш мумкин. Шу сабабли, Бош қомусимизга қўшимчалар киритилиш жараёнининг ҳам конституциявий-ҳуқуқий мақомини белгилаш мақсадга мувофиқ бўлади.

ХУЛОСА

Бугунги амалга оширилаётган конституциявий ислоҳотлар куйидаги ижобий жиҳатлари билан халқимиз ва давлатимиз тараққиёти учун беқиёс аҳамиятга эгадир. *биринчидан*, мазкур ислоҳотлар, том маънода, “инсон қадри учун” деган эзгу тамойилнинг ҳаётда ўз исботини топишига; *иккинчидан*, давлат ва жамият ишларини бошқаришда халқнинг хоҳиш-иродасини батамом қарор топтириш борасидаги демократик ислоҳотларнинг тадрижийлигини таъминлашга; *учинчидан*, адолатли ва одил судловни таъминлаш, замонавий ижтимоий-иқтисодий муносабатларнинг конституциявий-ҳуқуқий мақоми белгиланишига; *тўртинчидан*, Янги Ўзбекистоннинг дунё ҳамжамиятидаги ўрни ва нуфузи янада ортиб, жонажон юртимизнинг ижобий имиджи янада юксалишига хизмат қилиши лозим.

REFERENCES

1. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови./Ўзбекистон Республикасининг сайланган Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. 07.12.2016.
2. Темур тузуклари./Таҳрир ҳайъати: Б.Абдуҳалимов ва бошқ., форсча матндан А.Сўғоний ва Ҳ.Кароматов тарж. – Тошкент. Ўзбекистон, 2018.
3. Imomniyozov, D. B. O. (2021). KORPORATSIYA IJRO ORGANLARINING FIDUTSIAR MAJBURIYATLARI QIYOSIY HUQUQIY TAHLILI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(11), 588-600.
4. Ahrorqulov, A. (2021). Legal status of non-governmental non-profit organizations. Science of the 21st century: society and digitalization, 1(02), 62-63.